

דער יידישער טעם-טעם אַ פעריאָדיש בלעטל פֿאַר ייִדיש-לערנערס

סיוון תשס"ז/יוני 2007

יאָר 12, נומער 5 (60)

די צוויי קונע-לעמל¹

דעם 13טן מיי 2007 האָט דער „טרוים-טעאַטער“, די טרופע פֿונעם פֿאַרזענער ייִדיש-צענטער, געשפילט – אויף ייִדיש! – אַ פּיעסע פֿון אַברהם גאַלדפֿאַדען², די צוויי קונע-לעמל.

זאָגן „כאַפט נישט²⁹“, אַ חתן אַ שעקספּיריאַנער נאָר („צו בין איך קונע-לעמל, צו בין איך נישט?“), אַ פֿאַרליבטער, אַ גאַנץ פּיפּיקער³⁰ (אויף קאַראַלינעס אָרט וואַלטן מיר נישט געהאַט קיין צוטרוי צו אים), אַ טאַטע אַ שמאַלקעפּיקער³¹, דאָס ווייב

זאָגט אַליין : צו קען מען זיך פֿאַרלאָזן³ אויף אַ שדכן⁴ וואָס באַווייזט נישט⁵ חתונה צו מאַכן⁶ זיין אייגענע טאַכטער ? קאַראַלינע און מאַקס, די צוויי העלדן⁷ פֿון אַברהם גאַלדפֿאַדענס פּיעסע די צוויי קונע-לעמל, האָבן באַשלאָסן אַז נישט. מאַקס, אַ יונגער לערער, און זיין שיינע תלמידה⁸ האָבן זיך פֿאַרליבט אָן ר' קלמנס פֿאַרמיטלונג⁹. די צרה¹⁰ איז אַז קאַראַלינעס טאַטע, אַ רייכער חסיד¹¹, האָט געבעטן ביי ר' קלמנען, דעם שדכן, אויסצוגעפֿינען אַן איידעם¹², אַ בכבודיקן¹³ חסיד. נאָך אַ סך פֿאַרפֿאַנגערונגען¹⁴ און אומפֿאַרשטייענישן¹⁵ וועלן די צוויי פֿאַרליבטע פֿטור ווערן¹⁶ פֿון קונע-לעמל, דעם זייער בכבודיקן נאָר אויך זייער נאָרישן חתן¹⁷.

וואָס שרייט אויף אים („פֿערד!“), און סוף-כל-סוף³² אַ פֿאַרזעסענע מויד³³, דעם שדכנס טאַכטער, וואָס איז גרייט אַלץ צו טאָן כדי³⁴ חתונה צו האָבן³⁵. אַניק פֿריים-מאַרגוליס שפּילט אַט די ראַלע מיט אַזוי פּיל געפּיל און אַזוי פּיל געשמאַק, אַז עס גלוסט זיך אונדז אַ „העפי ענד“ פֿאַר איר פּערסאָנאַז!

די פּיעסע, געשריבן אין 1877, איז געוואָרן אַ קלאַסיש ווערק אינעם ייִדישן טעאַטער-רעפּערטואַר. דער מחבר¹⁸ איז געבוירן געוואָרן אין 1840 אין אַ וואַלינער משפּילישער משפּחה¹⁹. ער האָט צו ערשט געאַרבעט ווי אַ זשורנאַליסט אַבער שוין אין זיינע יונגע יאָרן האָט ער קאַמפּאַנירט מוזיק און געשריבן לידער וואָס אַ סך פֿון זיי זענען אַריין אינעם ייִדישן פֿאַלקלאָר. אין 1876 האָט ער געגרינדט דעם ערשטן פּראָפֿעסיאָנעלן ייִדישן טעאַטער אין יאַס²⁰ (רומעניע) און ווערט באַטראַכט ווי דער טאַטע פֿונעם ייִדישן טעאַטער.

די אַקטיאָרן שטעלן מיט זיך פֿאַר אַן אמתע³⁶ טרופע, דער „טרוים-טעאַטער“, געגרינדט דורך אַליק און שאַרלאַט מעסער. שאַרלאַט מעסער פֿירט אויך אַן מיטן טעאַטער-וואַרשאַטאַט אינעם פֿאַרזענער ייִדיש-צענטער, מיט וועלכן זי האָט שוין פֿאַרגעשטעלט די יונהס און דער וואַלפּיש³⁷ פֿון חיים סלאָוועס³⁸ מיט אַ פֿאַר יאָר צוריק. זעענדיק אַט די צוויי שיינע אונטערנעמונגען האָט דער עולם³⁹ שטאַרק געלאַכט און מיינט איצט אַז פֿאַרשטעלן אַ ייִדישע פּיעסע איז גרינג און גייט ווי געשמירט⁴⁰. בעט ער שוין פֿון שאַרלאַט מעסער אַ נייע פּיעסע. זייט אַזוי גוט, לאַזט זי אַפּאַטעמען, כאַפט נישט!

דער קאַמזיס און די טעמעס פֿון די צוויי קונע-לעמל (רעליגיע, גערעדטע שידוכים²¹, נאָרישקייט, אייגנוץ²²) דערמאָנען אַוואַדי²³ אין מאַליער, נאָר גאַלדפֿאַדען לייגט דעם טראַפּ²⁴ אויף אַספּעקטן ספּעציפּישע פֿאַר דער ייִדישער געזעלשאַפֿט, ווי די קריגערייען צווישן משפּילים און חסידים. שאַרלאַט מעסער, די רעזשיסאָרשע²⁵, האָט איבערגעאַרבעט די פּיעסע, געשריבן ווי אַן אַפּערעטע, און פֿון איר געמאַכט אַ מאַדערניזירטע קאַמעדיע וואָס פֿאַרווישט²⁶ די קאַנפּליקטן אַרום רעליגיע. סיטואַציע-קאַמזיס און קאַריקאַטור שפּילן איצט אַ גרעסערע ראַלע ווי סאַטירע. אויב מע האָט פֿריער דערמאָנט מאַליערן, קען מען איצט דערמאָנען פֿעדאָ²⁷ : די העלדן לויפֿן זיך נאָך, פֿאַרפֿעלן זיך, זאָגן זיך ליגנס. ס'איז דאָ אַ נערווענישער שדכן, מיט מאַדנע העוויט²⁸ (ער קען נישט אַרויסרעדן קיין וואַרט אָן צו

זייט וויסן :

די פּיעסע וועט מען שפּילן נאָך צוויי מאַל,
דעם 30סטן סעפטעמבער און דעם 7טן
אָקטאָבער. אַלע אינפֿאָרמאַציעס קענט איר
באַקומען אויף : 01 47 00 14 00

1. Les deux Kune-Leml/The Two Kune-Lemls 2. AVROM Goldfaden (1840-1908) 3. faire confiance/rely on 4. shADKHN marieur/matchmaker 5. n'est pas capable/can't manage to 6. kha'SENE ... marier/marry off 7. héros 8. TALMIDE élève (fém.)/pupil (fem.) 9. médiation de/of REB KALMEN 10. TSORE ennui/trouble 11. KHOSID hassid/Hasid 12. gendre/son-in-law 13. BEKO'VEDIKN honorable 14. quiproquos/mix-ups 15. malentendus/misunderstandings 16. POTER ... se débarrasser/get rid of 17. KHOSN fiancé 18. MEKHABER auteur/author 19. ... MASKI'LISHER MISHPOKHE famille de Volhynie adepte des Lumières juives/enlightened family from Volhynia 20. Iasi (Jassy) 21. ... SHIDUKHIM mariages arrangés/arranged marriages 22. intérêt personnel/self-interest 23. AVADE bien sûr/of course 24. met l'accent/accents 25. metteur en scène/director 26. estompe/blurs 27. Georges Feydeau (1862-1921) 28. HAVAYES ici tics/here tics 29. doucement/take it easy 30. roublard/sly, crafty 31. borné/narrow-minded 32. SOFKL-SOF enfin/last of all 33. vieille fille/old maid 34. KEDE'Y afin de/in order to 35. kha'SENE ... se marier/to get married 36. E'MESE vrai/real 37. ... YOYNES... Les Jonas et La Baleine/The Jonahs and the Whale 38. KHAIM Sloves 39. OYLEM public 40. comme sur des roulettes/smoothly, without a hitch.

גרויסער פֿאַרמעסט¹ פֿונעם ייִדישן טעם-טעם !!!

אַ מאָל איז געווען אַן אַלף-בית-ליד² פֿאַר קינדער מיטן טיטל „האַב איך אַ פֿאַר אַקסן“³. דער פראָבלעם איז געווען, אַז דער אַלף- בית האָט 22 אותיות⁴ און דאָס ליד האָט געהאַט נאָר דריי סטראָפֿעס... האָט אליעזר⁵ ניבאַרסקי, אַ ייִדיש-לערער פֿון ישראל⁶, זיך גענומען צו דער אַרבעט און מיט דער הילף פֿון אַ פֿאַר אַנדערע ייִדישיסטן צוגעשריבן די פֿעלנדיקע⁷ סטראָפֿעס טאַקע ביזן סוף⁸ (דאָס הייסט ביזן תּוֹר). ער וויל עס אַרויסגעבן אין בוכפֿאַרעם, אין אַ שיינער אילוסטרירטער אויסגאַבע¹⁰ – נאָר עס פֿעלן נאָך די אילוסטראַציעס... דערפֿאַר מאַכן מיר אַ פֿאַרמעסט, אָפֿן פֿאַרן ברייטן עולם¹¹: מיר בעטן אַלע וואָס קענען צייכענען און מאַלן אונדז צוצושיקן אילוסטראַציעס צום ליד. דער וואָס וועט מאַכן די בעסטע בילדער וועט קענען אילוסטרירן דאָס גאַנצע בוך. זנט אַזוי גוט און שיקט אַזערע פֿאַרלייגן סקאַנירט אויפֿן קאָמפּיוטער אויפֿן אַדרעס: mirt@free.fr (Subject: Noyekhs alef-beys)

האַב איך אַ פֿאַר אַקסן אַדער: נחס¹² אַלף-בית

האַב איך אַ פֿאַר טויבן²⁴,
וואָס זיי וואַשן שויבן²⁵.
איי, ווונדער איבער ווונדער
ווי די טויבן וואַשן שויבן!
דאָס איז מיר אַ ווונדער!

האַב איך אַ פֿאַר יאַקן,
וואָס זיי חלות²⁶ באַקן.
איי, ווונדער איבער ווונדער
ווי די יאַקן חלות באַקן!
דאָס איז מיר אַ ווונדער!

האַב איך אַ פֿאַר פּלבים²⁷,
וואָס זיי שרייבן פּתבים²⁸.
איי, ווונדער איבער ווונדער
ווי די פּלבים שרייבן פּתבים!
דאָס איז מיר אַ ווונדער!

האַב איך מיר אַ לאַשיק²⁹,
וואָס ער פֿלעכט אַ קאַשיק³⁰.
איי, ווונדער איבער ווונדער
ווי דער לאַשיק פֿלעכט אַ קאַשיק!
דאָס איז מיר אַ ווונדער!

האַב איך אַ פֿאַר הענער²⁰,
וואָס זיי קלייבן שפענער²¹.
איי, ווונדער איבער ווונדער
ווי די הענער קלייבן שפענער!
דאָס איז מיר אַ ווונדער!

האַב איך מיר אַ וואַלף,
וואָס ער שפּילט אין גאַלף.
איי, ווונדער איבער ווונדער
ווי דער וואַלף שפּילט אין גאַלף!
דאָס איז מיר אַ ווונדער!

האַב איך מיר אַ זעברע,
וואָס זי קען אַלגעברע.
איי, ווונדער איבער ווונדער
ווי די זעברע קען אַלגעברע!
דאָס איז מיר אַ ווונדער!

האַב איך מיר אַ חמור²²,
וואָס ער שטייט אין קאַמער²³.
איי, ווונדער איבער ווונדער
ווי דער חמור שטייט אין קאַמער!
דאָס איז מיר אַ ווונדער!

האַב איך אַ פֿאַר אַקסן,
וואָס זיי בראַקן לאַקשן¹³.
איי, ווונדער איבער ווונדער¹⁴
ווי די אַקסן בראַקן לאַקשן!
דאָס איז מיר אַ ווונדער!

האַב איך אַ פֿאַר בערן¹⁵,
וואָס זיי שטיבער קערן¹⁶.
איי, ווונדער איבער ווונדער
ווי די בערן שטיבער קערן!
דאָס איז מיר אַ ווונדער!

האַב איך אַ פֿאַר גרילן¹⁷,
וואָס זיי טראַגן ברילן.
איי, ווונדער איבער ווונדער
ווי די גרילן טראַגן ברילן!
דאָס איז מיר אַ ווונדער!

האַב איך אַ פֿאַר דראַנען¹⁸,
וואָס זיי שטריקן קאַנען¹⁹.
איי, ווונדער איבער ווונדער
ווי די דראַנען שטריקן קאַנען!
דאָס איז מיר אַ ווונדער!

1. concours/contest 2. ALEF-BEYS.... chanson de l'alphabet/alphabet song 3. bœufs/oxen 4. OYSYES lettres/letters 5. ELIEZER 6. YIS-ROEL 7. manquantes/missing 8. SOF fin/end 9. TOF la lettre/the letter ת 10. édition 11. OYLEM public 12. NOYEKHS de Noé/Noah's 13. coupent des nouilles/cut up noodles 14. merveille des merveilles/wonder of wonders 15. ours/bears 16. balayent des pièces/swEEP rooms 17. grillons/crickets 18. faux-bourdon/drones (bees) 19. savent tricoter/know how to knit 20. coqs/roosters; sing. האָן 21. ramas-sent des copeaux de bois/pick up sticks 22. KHAMER âne/donkey 23. chambre/room 24. pigeons 25. vitres/window panes 26. KHALES pains de shabbat/Sabbath bread 27. KLOVIM chiens/dogs; sing. כּלבֿ KEYLEV 28. KSOVIM livres/books 29. poulain/colt 30. tresse un panier/weaves a basket

Animato ♩ = 112

Hob ikh a por ok - sn, ok - sn, vos zey bro - kn
 lok - shn, lok - shn! Oy, vun-der i - ber vun-der, vi di ok - sn
 bro - kn lok - shn, dos iz mir a vun - der, dos iz mir a vun - der!

כ'נעם אַרײַן אין תּבֿה⁴⁷
 זכר און נקבֿה⁴⁸.
 אײַ, ווּנְדער איבער ווּנְדער –
 אַלע ווּוּינען אין מײַן תּבֿה
 און די שאַפֿן דרעשן האַפֿן
 און די ראַקעס וויקלען פּראַקעס
 און די קאַטשקעס פֿירן טאַטשקעס
 און די ציגן קינדער וויגן
 און די פּאַווע גרייט מיר קאַווע
 און די סאַוועס גראַבן ראַוועס
 און די עלקן מוז מען מעלקן
 און די נעסטלעך נייען וועסטלעך
 און די מײַזלעך בויען הײַזלעך
 און דער לאַשיק פֿלעכט אַ קאַשיק
 און די פּלֿבֿים שרײַבן פּתֿים
 און די יאַקן חלות באַקן
 און די טויבן וואַשן שויבן
 און דער חמור שטייט אין קאַמער
 און די זעברע קען אַלגעברע
 און דער וואַלף שפּילט אין גאַלף
 און די הענער קלייבן שפּענער
 און די דראַנען שטריקן קאַנען
 און די גרילן טראַגן ברילן
 און די בערן שטיבער קערן
 און די אַקסן בראַקן לאַקשן!
 דאָס איז מיר אַ ווּנְדער!

האָב איך אַ פּאַר ציגן⁴⁰,
 וואָס זיי קינדער וויגן.
 אײַ, ווּנְדער איבער ווּנְדער
 ווי די ציגן קינדער וויגן!
 דאָס איז מיר אַ ווּנְדער!
 האָב איך אַ פּאַר קאַטשקעס⁴¹,
 וואָס זיי פֿירן טאַטשקעס⁴².
 אײַ, ווּנְדער איבער ווּנְדער
 ווי די קאַטשקעס פֿירן טאַטשקעס!
 דאָס איז מיר אַ ווּנְדער!
 האָב איך אַ פּאַר ראַקעס⁴³,
 וואָס זיי וויקלען פּראַקעס⁴⁴.
 אײַ, ווּנְדער איבער ווּנְדער
 ווי די ראַקעס וויקלען פּראַקעס!
 דאָס איז מיר אַ ווּנְדער!
 האָב איך אַ פּאַר שאַפֿן⁴⁵,
 וואָס זיי דרעשן האַפֿן⁴⁶.
 אײַ, ווּנְדער איבער ווּנְדער
 ווי די שאַפֿן דרעשן האַפֿן!
 דאָס איז מיר אַ ווּנְדער!

האָב איך אַ פּאַר מײַזלעך³¹,
 וואָס זיי בויען הײַזלעך³².
 אײַ, ווּנְדער איבער ווּנְדער
 ווי די מײַזלעך בויען הײַזלעך!
 דאָס איז מיר אַ ווּנְדער!
 האָב איך אַ פּאַר נעסטלעך³³,
 וואָס זיי נייען וועסטלעך³⁴.
 אײַ, ווּנְדער איבער ווּנְדער
 ווי די נעסטלעך נייען וועסטלעך!
 דאָס איז מיר אַ ווּנְדער!
 האָב איך אַ פּאַר סאַוועס³⁵,
 וואָס זיי גראַבן ראַוועס³⁶.
 אײַ, ווּנְדער איבער ווּנְדער
 ווי די סאַוועס גראַבן ראַוועס!
 דאָס איז מיר אַ ווּנְדער!
 האָב איך אַ פּאַר עלקן³⁷,
 וואָס מע מוז זיי מעלקן³⁸.
 אײַ, ווּנְדער איבער ווּנְדער
 ווי די עלקן מוז מען מעלקן!
 דאָס איז מיר אַ ווּנְדער!
 האָב איך מיר אַ פּאַווע³⁹,
 וואָס זי גרייט מיר קאַווע.
 אײַ, ווּנְדער איבער ווּנְדער
 ווי די פּאַווע גרייט מיר קאַווע!
 דאָס איז מיר אַ ווּנְדער!

31. petites souris/little mice 32. maisons/houses 33. cloportes/woodlice 34. coussent des gilets/ sew vests 35. hiboux/owls 36. creusent des fossés/dig ditches 37. élans/elks 38. les traire/milk them 39. paon/peacock 40. chèvres/goats 41. canards/ducks 42. brouettes/wheelbarrows 43. crabes/crabs 44. font des choux farcis/roll cabbage balls 45. ratons laveur/raccoons 46. battent le houblon/thresh hops 47. TEYVE arche/ark 48. ZOKHER... NEKEYVE mâle et femelle/male and female.

זומער קומט !

זומער קומט און מענטשן טראַכטן וועגן וואַקאַציעס, וועגן דער נאַטור, וועגן זון און בלומען, פֿליגל און חיות! ... און אויך די קליינע חיהלעך² וואָס קריכן³ און פֿליען און שטעכן⁴ און זשומען⁵. דרוקן מיר אָפּ צוויי טעקסטן וועגן אינסעקטן. דער ערשטער איז וועגן אַ שייך, גאָר באַליבט חיהלע, און אָנגעשריבן האָט אים אַ תלמיד⁶ פֿון די ייִדיש-לעקציעס אינעם פֿאַריזער ייִדיש-צענטער. דער צווייטער טעקסט איז וועגן אַן אַנדער סאַרט באַשעפֿענישן⁷ געזען דורך די אויגן פֿון אַ קינד, און אַרויסגענומען פֿון אַ בוך פֿונעם באַרימטן ייִדישן שרעבער זלמן שניאורס.

אויף איטלעכן תירוץ⁹ קען מען געפֿינען אַ נייע קשיא¹⁰ !

פֿון רפֿאל קאַלינקאַ¹¹

איך האָב לעצטנס געזען אין אַ ליד פֿון לייב ניידוס¹² דעם אויסדרוק „משה רבנוס קיעלע“¹³ :

ווי האָב איך פֿריער ניט געקענט פֿאַרשטיין עס, אַז דאָס איינציקע גליק, מיין לעבנס גאַנצער תּוֹך¹⁴, איז צו זיין ווי אַ קליין קיעלע משה רבנוס, וואָס קריכט אַזוי פֿאַרזאָרגט¹⁵ אין גרינקייט פֿון מאַך¹⁶ ...

„מאַריעס זשוק“²⁴ און אין דעניש „מאַריעס הוין“. שטעלט זיך איצט די צווייטע פֿראַגע : פֿאַר וואָס משה רבנו ? און פֿאַר וואָס זאָל דאָס באַשעפֿעניש, וואָס איז אַפֿילו²⁵ נישט פֿשר²⁶, האָבן אַזאַ פֿבֿר²⁷ ?

ס'איז דאָ אַ לעגענדע אַז דאָס חיהלע האָט באַגלייט משה רבנו אויפֿן באַרג סיני²⁸ ווען ער האָט געקראָגן פֿון גאָט די צען געבאָט. קינדער אין חדר²⁹ האָבן זיך אָפֿט געשפּילט אין ציילן די פינטעלעך אויף די פֿליגל פֿון משה רבנוס קיעלעך צו וויסן אין וויפֿל יאָר אַרום משיח³⁰ וועט קומען. זייער אָפֿט איז עס אויסגעפֿאַלן אויף זיבן יאָר, ווייל איינער פֿון די פֿאַרשפּרייטסטע מינים³¹ פֿון דעם „קיעלע“ האָט טאַקע זיבן פינטעלעך און הייסט אויף לאַטיין „קאַקסינעלאַ סעפטעמפּונקטאַטאַ“. מע קען אַגבֿ³² דערמאָנען אַז די צאָל זיבן איז גאָר אַ וויכטיקע צאָל אי ביי יידן אי ביי אַנדערע פֿעלקער. ס'איז דאָ אַ סך זאַכן וואָס באַטרעפֿן זיבן (ווי די זיבן טעג פֿון דער וואָך, די זיבן ווונדער פֿון דער וועלט, צי די זיבן רערן³³ פֿון דער מנורה³⁴). נאָר דער אינסעקט האָט אויך אַנדערע נעמען אויף ייִדיש : אין שלום-עליכמס³⁵ כּתּרילעווקע³⁶ געפֿינט מען דעם נאָמען „אליהוס³⁷ פֿערדעלע“, און אין אַנדערע מקורים³⁸ – „משיחל³⁹“. און אויב איר מיינט אַז דאָס איז אַ סך נעמען פֿאַר אַזאַ קליין באַשעפֿעניש, טוט אַ קוק אויפֿן גלאַסאַר ז' 5, וויפֿל נעמען עס האָט אויף ייִדיש אַ פֿלאַטערל !

האָב איך אָנגעהויבן צו טראַכטן פֿאַר וואָס רופֿט מען אַזוי דעם דאָזיקן רויטן אינסעקט מיט שוואַרצע פינטעלעך ? פֿאַר וואָס אַ קיעלע און פֿאַר וואָס משה רבנוס ? האָב איך אָנגעהויבן אַ ביסל צו זוכן, און ס'האָט זיך אַרויסגעוויזן אַז אויף אַנדערע שפּראַכן האָט דאָס חיהלע ענלעכע¹⁷ נעמען :

- אין רוסלאַנד און פּוילן זאָגט מען „גאַטס קיעלע“
- אין איטאַליע זאָגט מען „דער בתולהס הינדל¹⁸“
- אין שפּאַניע זאָגט מען „סאַן אַנטאַניאַס קיעלע“
- אויף ענגליש זאָגט מען „דער האַרינטעס פּויגל“ אָדער „דער האַרינטעס חיהלע“¹⁹

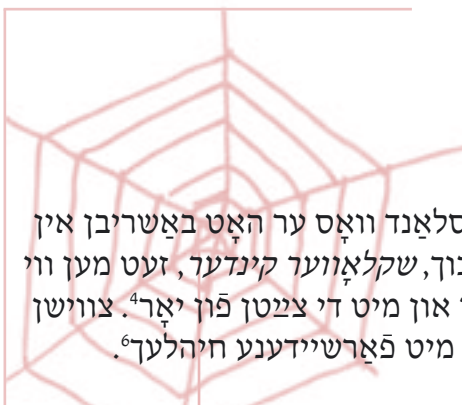
איז די ערשטע פֿראַגע : וואָס האָט צו טאָן דאָס קליינע באַשעפֿעניש מיט גאָט און זיינע הייליקע²⁰ ? שטעלט אייך פֿאַר אַז וועגן דעם האָט מען שוין געמאַכט וויסנשאַפֿטלעכע פֿאַרשונגען²¹ ! אַ פֿאַרשערין אין ציריך האָט געווינדעמט²² איר גאַנצע דיסערטאַציע די נעמען פֿון משה רבנוס קיעלע און דעם פֿאַלקלאָר וואָס איז דערמיט פֿאַרבונדן. זי ווייזט אַן אַז אין די פּאָגאַנישע צייטן האָט מען דעם אינסעקט גערופֿן אויף אַן אַלט-גערמאַנישער שפּראַך, „פֿרעיאַס פֿייגעלע“ און אויף אַלט-נאַרוועגיש „פֿרעיאַס הוין“ נאָך דער געטין פֿון ליבע פֿרעיאַ. דערנאָך האָט מען דעם נאָמען געביטן ער זאָל קלינגען קריסטלעך, און פֿון פֿרעיאַ איז געוואָרן די מאַטקע באַסקע²³. אין דייַטש זאָגט מען צום ביישפּיל

1. khAYES animaux/animals sing. חיה khAYE 2. kha'YELEKH dim. de/of חיה 3. rampant/creep 4. piquent/sting 5. bourdonnent/hum, buzz 6. TALMID étudiant/student 7. créatures 8. ZALMEN SHNEYER (1886-1959) 9. TERETS ici réponse/here answer 10. KASHE question 11. REFOEL Kolinka 12. Leyb Naydus (1890-1918) 13. MOYSHE RABEYNUS KIELE coccinelle, litt. petite vache de Moïse/ladybug, lit. Moses' little cow 14. TOKh essence 15. soucieuse/worried 16. mousse/moss 17. similaires/similar 18. ... PSULES ... petite poule de la Vierge/the Virgin's little hen 19. ladybird, ladybug (à l'origine "... de Notre-Dame"/originally "Our Lady's") 20. saints 21. recherches universitaires/scientific research 22. consacré/devoted 23. la Vierge Marie/the Virgin Mary 24. scarabée de Marie/Mary's beetle 25. AFILE même/even 26. KOSHER cachère/kosher 27. KOVED honneur/honor 28. ... SINAY le mont Sinai/Mount Sinai 29. kheyDER école juive traditionnelle/traditional Jewish school 30. MESHIEKH Messie/Messiah 31. MINIM espèces/species 32. AGEV d'ailleurs/by the way 33. branches 34. MENOYRE Menora 35. de/of Sholem-Aleykhem 36. KASRI'LEVKE 37. ELIYOHUS du prophète Élie/of the prophet Elijah 38. MEKOYRIM sources 39. MESH'I'EKHL petit Messie/little Messiah.

פליגן און שפינען

פון זלמן שניאור²

זלמן שניאור איז געבוירן געוואָרן אין שקלאָוו, אַ קליין שטעטל אין וואַסרסלאַנד וואָס ער האָט באַשריבן אין עטלעכע ביכער, דער באַרימטסטער פֿון זיי שקלאָווער יידן.³ אין אַ צווייטן בוך, שקלאָווער קינדער, זעט מען ווי אַזוי דאָס לעבן פֿון אַמאָליקע ייִדישע קינדער איז פֿאַרבונדן מיט דער נאַטור און מיט די צעטן פֿון יאָר.⁴ צווישן די קליינע העלדן איז דאָ ירחמיאלקע,⁵ וואָס טראַכט זיך אויס מאַדנע שפּילן מיט פֿאַרשיידענע חיילעך.⁶

אויף לעבן און טויט קעמפֿן די דאָזיקע צוויי פֿעלקער. זיי איז ענג די וועלט; „אָדער מיר אָדער איר!“ זשומזשען די פֿליגן און קערן וועלטן;⁷ „אָדער איר אָדער מיר!“ ענטפֿערן רויק אָפּ די שפינען און מאַכן מיט אַלע אַכט פֿינגער ווי די מכשפֿים... און ירחמיאלקע קוקט זיך צו צו דער לאַנגער מלחמה,⁸ וואָס שפּילט זיך אָפּ פֿאַר זיינע לעבעדיקע אייגלעך, פֿון אָנהייב וועסנע⁹ ביז שפּעט אין האַרבסט, און קען זיך זאָט ניט אָנקוקן.¹⁰ לכתחילה¹¹ איז ער נייטראַל. פֿליגן און שפינען שלאָגן זיך? געזונטערהייט! ער קוקט... נאָר ביסלעכווייז ווערט ער אַריינגעצויגן אין קאַמף און זאָגט אַ דעה.¹² אַ מאָל שטעלט ער זיך אויף דעם צד¹³, אַ מאָל – אויף יענעם צד. איין מאָל ראַטעוועט¹⁴ ער פֿליגן פֿון נעץ, אַ צווייטן מאָל וואַרפֿט ער אונטער אַ קאָליקע¹⁵ פֿליג אין שפינוועבס¹⁶ אַרנין. נאָר הנאה¹⁷ האָבן האָט ער אַלע מאָל. דער טאָג סטייעט¹⁸ אים ניט פֿאַר אַזאַ אומענדלעכן שפּיל. האַ-האַ-האַ! ס'איז איין קאַפעלע טשיקאווער¹⁹ ווי דאָס לערנען עבֿרי²⁰ אין חדר...

„קומט דער ליבער זומער“ – אַזוי זינגען ייִדישע קינדער, – „שפּילן מיר אין זאַמד...“ ירחמיאלקע אַריס מיזיניק²¹ איז אויך אַ ייִדיש קינד נאָר אין זאַמד שפּילט ער ניט. ער האַלט ניט פֿון זאַמד, און, צווישן אונדז רעדנדיק, צוליב וואָס זאָל אַ חדר-ינגעלע²² זיך שפּילן מיט טויטן זאַמד, ווען עס זענען דאָ אַזוי פּיל קאָלירטע, לעבעדיקע פֿליגן און שפינען אויף דער וועלט? אויסער פֿליגן און שפינען, זיינען דאָ נאָך אויך שניידערלעך²³ און פֿלעדערלעך²⁴, זשוקעלעך²⁵ און היישעריקלעך²⁶. אָבער די אייבערהאַנט²⁷ אין שטוב און אַרום שטוב האָבן פֿאַרט די צוויי שוואַרצע פֿעלקער, זעקספֿיסקע און אַכטפֿיסקע. באַלד נאָך פּסח²⁸ הייבן זיי אָן צו פֿאַרכאַפּן²⁹ די וועלט. איין פֿאָלק זשומעט³⁰ און שטיפֿט³¹, כאַפּט פֿון די טעפּ און נאַשט³² פֿון די טעלער, וווּ געטאַגט ניט גענעכטיקט. דאָס צווייטע פֿאָלק פּויעט³³ און שוויגט. יעדער טראַט איז מיט חשבון³⁴. זיצט אויף איין אַרט, ווי די איינגעפֿונדעוועטע קרעמער³⁵, און וואַרט אויף פּרנסה³⁶... און ריק³⁷ עס רעכנט, רק עס ציילט מיט אַלע אַכט פֿינגער, וויפֿל פֿליגן עס האָט שוין אויפֿגעגעסן און וויפֿיל פֿליגן עס וועט נאָך אויפֿעסן. מאַדנע באַשעפֿענישן³⁸! האַלב-וועבער³⁹ און האַלב-מכשפֿים⁴⁰, און זיינען ווייט ניט די שוואַכערע ראַסע...

1. mouches et araignées/flies and spiders 2. ZALMEN SHNEYER (1886-1959) 3. *Oncle Uri et Les Siens*, Liana Levi, 1998/*Jews of Shklov* 4. saisons/seasons 5. YERAKHMI'ELKE 6. kha'YELEKH bestioles/little creatures, insects; *sing.* חיהלע 7. benjamin d'Uri/Uri's youngest 8. kheyder-... écolier/schoolboy 9. *ici, probablement libellules/here, probably dragonfly* 10. papillons/butterflies 11. coléoptères/beetles 12. sauterelles/locusts 13. suprématie/upper hand 14. PEYSEKH la Pâque juive/Passover 15. conquérir/conquer 16. bourdonne/buzzes 17. s'amuse/has fun 18. chipe/nibbles 19. rampe/creeps 20. ... khezhbM calculé/calculated 21. commerçants bien établis/well-established shopkeepers 22. PARNOSE subsistance/a living 23. RAK sans cesse/keeps on 24. créatures bizarres/peculiar creatures 25. tisserands/weavers 26. MEKHASHFIM sorciers/wizards; *sing.* MEKHASHEF 27. remuent le monde/overturn worlds 28. MILKHOME guerre/war 29. printemps/spring 30. ne se lasse pas de regarder/can't look his fill 31. LEKHATKHILE au début/at first 32. ... DEYE donne son avis/expresses an opinion 33. tsad côté/side 34. sauve/rescues 35. estropié/injured 36. toile d'araignée/cobweb 37. HANOE plaisir/pleasure 38. ne suffit pas/is not enough 39. un peu plus intéressant/a little more interesting 40. IVRE lecture en hébreu/reading in Hebrew.

זומערדיקער גלאַסאַר

	די גריל (י)	grillon/cricket
	דער היי'שעריק (י)	sauterelle/locust
	די ליבעלע (ס), דאָס וואַסער-מיידל (עך)	libellule/dragonfly
	דער זשוק (עס), דער כרושטש (עס)	coléoptère, scarabée/beetle
	די/דער שפּין (ען)	araignée/spider
	די מוראַשקע (ס)	fourmi/ant
	די בין (ען)	abeille/bee
	די וועספּ (י), די אַסע (ס)	guêpe/wasp
	די האַ'רנבין (ען), דער שערשען (עס)	frelon/hornet
	די פֿליג (י)	mouche/fly
	די מוק (י), דער קאַמאַר (י), דער מאַסקיט (י)	moustique/mosquito
	דאָס שליי'ערל (עך), דער אָפֿפֿרעסער (ס)	chenille/caterpillar
	דאָס פֿלאַ'טערל (עך), דאָס פֿלע'דערל (עך), דאָס באַ'בעלע (עך)	papillon/butterfly
	די באַ'בעטשקע (ס), דאָס שמע'טערל (עך), דער שמעטערלינג (ען)	
	דאָס זומער-פֿייגעלע (עך), דער מאַטיל (י)	

די יידישע געשיכטע דורך פֿאַרווערטס-בילדער

פֿון רעכטס צו לינקס :
שלמה מיכאַעלס, אַלבערט
איינשטיין, איציק פֿעפֿער
D.R. (1943)

מנחם¹⁸ קיפּניס און אַלטער קאַצינזע.

איינער פֿון ווינאָגראַדס בעסטע אינפֿאַלן איז געווען צו בעטן ביי די ליינערס, זיי זאָלן אַרײַנשיקן זייערע בילדער. [...] אינעם נייעם אַלבאָם זעט מען בילדער פֿון גאַנצע משפּחות¹⁹ אויף שימחות²⁰, באַגעגענישן און יובילייען. מע דרוקט אויך איבער גאַנצע זייטן פֿון דער אַמאָליקער „קונסט־בילאָגע“, אויף וועלכע מע זעט, צום ביישפּיל, אַ בילד פֿון דער לבנה²¹, אַן ערשט־געבוירענעם צווילינג אין אַ שפּיטאַל, אַן אַנגעקומענע ייִדישע משפּחה מיט עלף קינדער, אַ פֿרוי וואָס האָט געגעבן אַ האַלבן מיליאָן דאָלאַר דעם העברעיִשן אוניווערסיטעט.

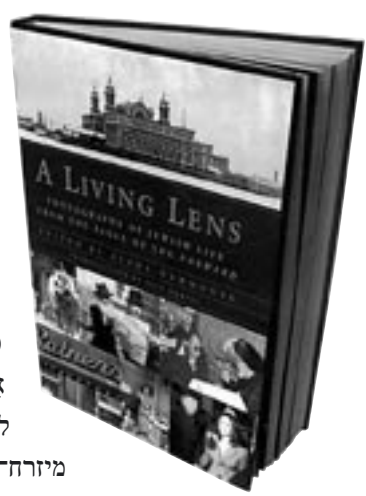
נישט קיין קלענערן רושם²² מאַכן אויפֿן ליינער פֿונעם אַלבאָם די נייעס־בילדער. [...]

די רעדאַקטאָרין האָט אויך געדרוקט אַ צאָל פֿאַטאַגראַפֿיעס פֿון ייִדישע קולטור־אַרגאַניזאַציעס, ספּעציעל פֿונעם „אַרבעטער־רינג“, וואָס האַלט אָן ביזן היינטיקן טאָג אַ נאָענטע באַצײַונג מיטן פֿאַרווערטס. [...]

אין פֿאַרבינדונג מיטן 110טן יוביליי פֿונעם פֿאַרווערטס, האָט די רעדאַקטאָרין פֿון קונסט און קולטור אין [דעם ענגלישן] פֿאַרווערטס, אַלאַנאַ ניוהאַוז¹, צוזאַמענגעקליבן פֿאַטאַגראַפֿיעס פֿונעם פֿאַרווערטס אַרכיוו – בילדער פֿון גאַס־לעבן אין ניו־יאָרק, ייִדן אין די שטעט און שטעטלעך פֿון מײַזרעך־אַיראָפּע פֿאַר דער מלחמה³, פֿאַרטערטן פֿון גרויסע און קליינע פּערזענלעכקייטן, וויכטיקע געשעענישן אויף דער ייִדישער גאַס, „עקזאַטישע“ מענטשן און זייערע לעבנס־שטייגערס – און זיי געדרוקט אין אַ לוקסוסדיקן פֿאַטאַ־אַלבום: A Living Lens: Photographs of Jewish Life from the Pages of the Forward [...] דאָס בוך ווערט איינגעדרוט⁵ כראָנאָלאָגיש אין 14 קאַפּיטלעך, און ביים אָנהייב פֿון יעדן קאַפּיטל שרייבט אַ חשובֿער⁶ קריטיקער אָדער פּראָפֿעסאָר אָן עסיי [...] צווישן זיי קען מען געפֿינען די באַמערקונגען פֿון : רות ווייס⁷ וועגן „גירוש אייראָפּע“⁸, דזשאַן האַבערמאַן וועגן קינאַ, פּאַל בערמאַן וועגן דער אַרבעטער־באַוועגונג, קאַראַיִד אַ'ברײַען וועגן דעם ייִדישן טעאַטער, אילן סטאַוואַנס⁹ וועגן „גלות־לאַנדשאַפֿטן“¹⁰. [...]

אַלאַנאַ ניוהאַוז האָט מיט דער פֿאַטאַ־אַרכיוויסטקע, חנה¹¹ פּאַלאַק, איבערגעקוקט די מער ווי פֿערציק טויזנט פֿאַטאַגראַפֿיעס אינעם פֿאַרווערטס־אַרכיוו. צו זייער איבערראַשונג¹², האָט די זאַמלונג זיך אַרויסגעוויזן צו זיין ממש¹³ אַ געשיכטע פֿון די ייִדן אינעם 20סטן יאָרהונדערט. [...] קאַהאַן¹⁴ האָט אין 1923 איינגעפֿירט די

אילוסטרירטע [קונסט־]בילאָגע¹⁵ און אין 1926 געבעטן דעם פּאַעט מאָריס ווינאָגראַד צו ווערן דער רעדאַקטאָר. ווינאָגראַד האָט דורכגעפֿירט זיין אַרבעט מיט אַ געניטער¹⁶ האַנט – אויסגעניצט אַפּיצייעלע פּרעסע־בילדער, געשאַפֿן טעמאַטישע זייטן און קאַנקורסן (פֿאַרן שענסטן מיידל, למשל¹⁷) ; אַפֿט געדרוקט בילדער פֿון ווייטע לענדער, ווי אויך פֿאַטאַגראַפֿיעס פֿון מײַזרעך־אַיראָפּע, פֿון ראַמאַן ווישניאַק,

1. Alana Newhouse 2. MIZREKH... de l'Est/Eastern 3. MILKHOME guerre/war 4. modes de vie/ways of life 5. A'YNGESADERT classé/arranged 6. kho'sHEVER éminent 7. RUS Ruth Wisse 8. GEYRESH ... ici la grande émigration (1880-1914)/here the great immigration (1880-1914) 9. ILAN Stavans 10. GOLES... paysages d'exil/lanscapes of exile 11. KHANE 12. surprise 13. MAMESH véritablement/really 14. Abe Cahan (1860-1951), rédacteur en chef/editor-in-chief 15. supplément 16. expérimenté/experienced 17. LEMOSH par exemple/for example 18. MENAKHEM 19. MISHPOKHES familles/families 20. SIMKHES fêtes/celebrations 21. LEVONE lune/moon 22. ROYSHEM impression

ס'איז טשיקאווע²³ צו זען אַז כאַטש²⁴ דער פֿאַרווערטס איז אַ מאָל געווען אַ סאָציאַליסטישע צייטונג, האָט מען פֿסדר²⁵ געדרוקט בילדער פֿון דער פֿרומער וועלט – ביים באַקן מצות²⁶, צינדן שבת־ליכט²⁷. אין דער זעלבער צייט האָט די צייטונג געדרוקט פֿאַטאַגראַפֿיעס צו ווייזן דעם „מאָדערנעם ייִד“ און זיך גערימט²⁸ מיט די ייִדן, וועלכע שפּילן אַנפֿירנדיקע ראָלעס אין אַמעריקע. דעם זונטיק וועט מען עפֿענען אַן אויסשטעלונג אויפֿן סמך²⁹ פֿון דעם אַלבאָם אינעם מוזיי פֿון דער שטאָט ניו־יאָרק [...]. די אויסשטעלונג וועט בלייבן אָפֿן ביז סעפטעמבער. [...]

23. curieux/curious 24. bien que/although 25. KESEYDER toujours/always 26. MATSES pain azyme/matzo 27. shABES-... bougies de shabbat/Sabbath candles 28. se glorifiait/boasted 29. ... SMAKh basé sur/based on.

דער פֿאַרווערטס
איז געגרינדט געוואָרן
אין 1897, פֿראַוועט
ער הייַנאָר זיין 110טן
געבוירן־טאָג!
מיר ווינטשן
דעם פֿאַרווערטס
אַ פֿריילעכן
געבוירן־טאָג און נאָך
לאַנגע, לאַנגע
יאָרן אַרבעט!

ייִדיש אין אַרץ־ישׂראל¹: ליכט און שאַטן (אַ פֿראַגמענט)

פֿון מיכאל קרוטיקאָוו

היסטאָריאָגראַפֿיע] ווי אַ צוגאַב צו דעם העברעיִשן הויפטשטראָם, ווי אַ קריטישער שאַטן זיינער. אין דער אמת⁷, איז די ייִדישע ליטעראַטור קיין מאָל ניט געווען קיין „מינערדיקע⁸ ליטעראַטור“. זי האָט אָפֿט געליטן פֿון דעם אידעאָלאָגישן דרוק⁹, אָבער אַלע צווייגן פֿון דער מאָדערנער ייִדישער ליטעראַטור וואַקסן אויף איין בוים, וואָס איז איינגעוואַרצלט²⁰ אין דער טראַדיציע פֿון מענדעלע, שלום־עליכם²¹ און פּריץ²².

די געשיכטע פֿון ייִדיש אין דעם אַרץ־ישׂראליקן ייִשובֿ² און דערנאָך אין מדינת־ישׂראל³ איז לעצטנס געוואָרן אַ פּאָפּולערע פֿאַרשונג⁴־טעמע. דאָס האָט צו טאָן אי מיט דעם וויקס פֿונעם אינטערעס צו ייִדיש אין דער אַקאַדעמישער סביבה⁵ בכלל⁶, אי מיט דער רעוויזיע פֿון דער ציוניסטישער⁷ אידעאָלאָגיע און איר ראָלע ביים פֿאַרמירן די מאָדערנע ישראליקע קולטור. דאָס בוך פֿון יעל חבֿר⁸ שטייט אין מיטן, צווישן די צוויי טענדענצן. די פֿאַרשערין ווייזט, אַז די ייִדישע ליטעראַטור האָט פֿאַרנומען אַ חשובֿ⁹ אָרט אינעם קולטורעלן לעבן פֿונעם ייִשובֿ, הגם¹⁰ דער דאָזיקער פֿאַקט איז געווען פֿאַרשוויגן¹¹ דורך דער אַפֿיציעלער ציוניסטישער היסטאָריאָגראַפֿיע. אין תּוך גענומען¹², איז דאָס ניט קיין חידוש¹³, אָבער צום ערשטן מאָל באַקומט דער ענגלישער לייענער אַ פּרטימדיקע¹⁴ אַנאַליטישע פֿאַרשונג פֿון דער „אַלטערנאַטיווער“ ייִדישער קולטור, וועלכע האָט זיך אַנטוויקלט אין תּוך פֿון¹⁵ דער הערשנדיקער¹⁶ העברעיִשער קולטורעלער סביבה. [...]. די ייִדישע שפֿערישקייט זעט אויס [לויט דער אַפֿיציעלער

1. ERETS-YISROEL Terre d'Israël/Land of Israel 2. Yishev communauté/settlement 3. MEDINES-YISROEL État d'Israël/State of Israel 4. recherche/research 5. SVIVE milieu 6. BIKHLA'L en général/in general 7. TSIEN'TISTHER sioniste/Zionist 8. YAEL KHAVER 9. KHOSHEV important 10. HAGA'M bien que/although 11. passé sous silence/was not spoken of 12. ...TOKH... tout bien considéré/all in all 13. KHIDESH surprise 14. PRO'TIMDIKE détaillé/detailed 15. ...TOKH... au sein de/within 16. dominant 17. ... E'MESN en vérité/in fact 18. mineure/minor 19. pression/pressure 20. enraciné/rooted 21. SHOLEM-ALEYKHEM 22. PERETS.

איך וויל אַבאַנירן דעם פֿאַרווערטס

אַבאַנעמענט־פּרייז: פֿאַראייניקטע שטאַטן¹: איין יאָר – 63 דאָלאַר, האַלב יאָר – 12 דאָלאַר
איבער דער וועלט: ים־פּאַסט²: איין יאָר – 04 דאָלאַר, האַלב יאָר – 52 דאָלאַר, לופּטפּאַסט³: איין יאָר – 79 דאָלאַר

נאָמען:
אַדרעס:
.....
.....

The Yiddish Forward, 45 E 33rd Street New York, NY 10016 USA
בליצפּאַסט־אַדרעס: faivus@Yiddish.Forward.com

שיקט דאָס צעטל אויפֿן אַדרעס:

1. Etats-Unis/United States 2. YAM-... poste maritime/surface mail 3. poste aérienne/airmail 4. expiration.

מיין ריזע אין אָדעס¹

פֿון אַן פֿריי²

אַברהם²⁵ וואָלף פֿון ישראל – אַ יונגער־מאַן מיט אַ סך הומאַר. מגדל איז אַ ריזיקע אַראַגאַניזאַציע וואָס פֿאַרנעמט זיך מיט מענטשן פֿון געבוירן ביזן טויט. זיי פֿירן אַן מיט זייגהיימען²⁶, שולן און עלטערהיימען. אוי אַ בראַך²⁷! קיינער רעדט ניט קיין איין וואָרט ייִדיש! בלויז עברית²⁸. מיר זענען געזעסן אין מגדל־רעסטאָראַן (אָודאי²⁹ פֿשר³⁰) און געזען אַ פֿאַרשטעלונג מיט ייִדישע טענץ און פֿאַלקסלידער. מיר האָבן אויכעט באַזוכט אַ לובאַוויטשער־עלעמענטאַר־שול. אויף אונדז האָט עס געמאַכט אַ ביסל אַ מאַדנעם רושם³¹ – אַ ביסל „מוח־צוואַנג³²“.

מאַנטיק און דינסטיק האָבן מיר באַזוכט מוזייען און אַרומשפּאַצירט אין דער שטאָט (אַכט געבנדיק אויף די סקולפּטירטע באַלקאָנען וואָס קענען אַראַפּפֿאַלן אויפֿן קאַפּ). און צוריק אין פֿאַריז נאָך אַן אינטערעסאַנטער ריזע אין אַן אַנדער וועלט. פֿאַראַיאָרן, מיט דער זעלבער גרופּע, זענען מיר געפֿאַרן קיין ווילנע. דער אונטערשייד צווישן די צוויי שטעט איז וויכטיק. אין ווילנע איז ייִדיש לעבעדיק און ווערט געלערנט, בשעת אין אָדעס איז עס פֿאַרגעסן אויב ניט פֿאַראַכט³³.

די באַרימטע טרעפּ אין אָדעס D.R.

אַ תּלמידה³ פֿון די ייִדיש־קורסן אין פֿאַריזער ייִדיש־צענטער האָט אונדז צוגעשיקט אַ באַריכט פֿון איר נסיעה⁴ אין אָדעס ביים שוואַרצן ים⁵.

פֿרייטיק האָבן מיר געמאַכט אַ לאַנגן שפּאַציר זוכנדיק די היזער פֿון עטלעכע ייִדישע שרייבער פֿון אָדעס: ביאַליק, שלום־עליכם¹², באַבעל... אין אָונט זענען מיר געגאַנגען אין אַ שול¹³ אויף קבלת־שבת¹⁴. די שול איז אַ חסידישע¹⁵ און די מענער אין די שוואַרצע היט האָבן געזונגען און געטאַנצט. ביי זיי איז געווען אַ גאַנצע שימחה¹⁶, בשעת¹⁷ די פֿרייען זענען געזעסן הינטער אַ הילצערנער גראַטע¹⁸. אַ סך פֿון זיי האָבן געטראָגן שייטלעך¹⁹ – דאָס איז אונדז געווען אַ חידוש²⁰.

שבת זענען מיר געפֿאַרן קיין בעלגאַראַד – אַ באַדשטאָט²¹ אויפֿן ברעג ים²². אזוי אַרום האָבן מיר געזען אַן אַרעמע געגנט. זונטיק האָבן מיר געזען די לובאַוויטשער מיגדל²³־קהילה און גערעדט מיטן רבין²⁴,

דער ציל פֿון דער ריזע איז געווען אַ באַזוך אין דער שטאָט אָדעס און דער עיקר⁶ אין דער ייִדישער קהילה⁷. ערשטנס, ווען מע פֿאַרט פֿון אַראַפּפֿאַרט, פֿאַלט מען אַריין אין כּמעלניצקייט⁸־בולוואַר, וווּ עס שטייט אַ ביוסט פֿון דעם העלד. די שטאָט, וואָס פֿאַרמאַגט אַ סך היזער פֿון 18טן יאָרהונדערט, וואָלט געווען זייער שיין אויב די געביידעס⁹ און די גאַסן וואָלטן געווען בעסער אָפּגעהיט¹⁰. די טראַטואַרן זענען אין גאַנצן צעבראַכן און מע דאַרף געבן אַכט¹¹ וווּ מע שטעלט די פֿיס. די היזער צעפֿאַלן זיך אויף שטיקלעך, אַ שאַד פֿאַר אַזאַ שיינער שטאָט!

דער ים איז טאַקע טונקל אונטער אַ העל בלויען הימל. אונדזער גרופּע איז געגאַנגען אַרויף און אַראַפּ אויף די „פּאַטעמקין־טרעפּ“.

דער ייִדישער טעם־טעם

אַ פּעריאָדיש בלעטל פֿאַר ייִדיש־לערנערס

דער ייִדישער טעם־טעם איז אַ פּובליקאַציע פֿון דעם פֿאַריזער ייִדיש־צענטער – מעדעם־ביבליאָטעק

אין דעם נומער האָבן מיטגעאַרבעט אליעזר, יצחק, מאַרי, נאַטאַליאַ, עוולין, רובי.

DER YIDISHER TAMTAM
Maison de la culture yiddish
Bibliothèque Medem
18 passage Saint-Pierre Amelot
75011 Paris
Tél. : 01 47 00 14 00
Fax : 01 47 00 14 47

tamtam@yiddishweb.com
מע קען אויך לייענען דעם ייִדישן טעם־טעם
www.yiddishweb.com: אויפֿן אינטערנעץ

1. Odessa 2. Anne Frey 3. TALMIDE élève/student 4. NESIE voyage/trip 5. ... YAM mer Noire/Black Sea 6. ...IKER surtout/mainly 7. KEHILE communauté/community 8. Bogdan Chmielnicki (1595-1657), héros national ukrainien, auteur de pogromes contre les Juifs, 1648-49/Ukrainian national hero, who also led pogroms against Jews in 1649-49 9. bâtiments/buildings 10. entretenus/maintained 11. faire attention/pay attention 12. SHOLEM -ALEYKHEM 13. ici/here synagogue 14. KABOLES-shABES accueil du shabbat/welcoming the Sabbath 15. khsT'dishe hassidique/Hasidic 16. SIMkhe fête/celebration 17. BESHa's tandis que/whereas 18. barrière en bois/wooden fence 19. perruques/wigs 20. KHIDESH étonnement/amazement 21. ville balnéaire/seaside resort 22. ... YAM bord de mer/seaside 23. Migdal 24. REBN rabbi (hassidique/Hasidic) 25. AVROM 26. crèches/child care centers 27. malheur !/alas! 28. IVRIT hébreu moderne/modern Hebrew 29. AVADE bien sûr/of course 30. KOSHER cachère/kosher 31. ROYshem impression 32. MOYEKh-... lavage de cerveau/brain-washing 33. méprisé/looked down upon.